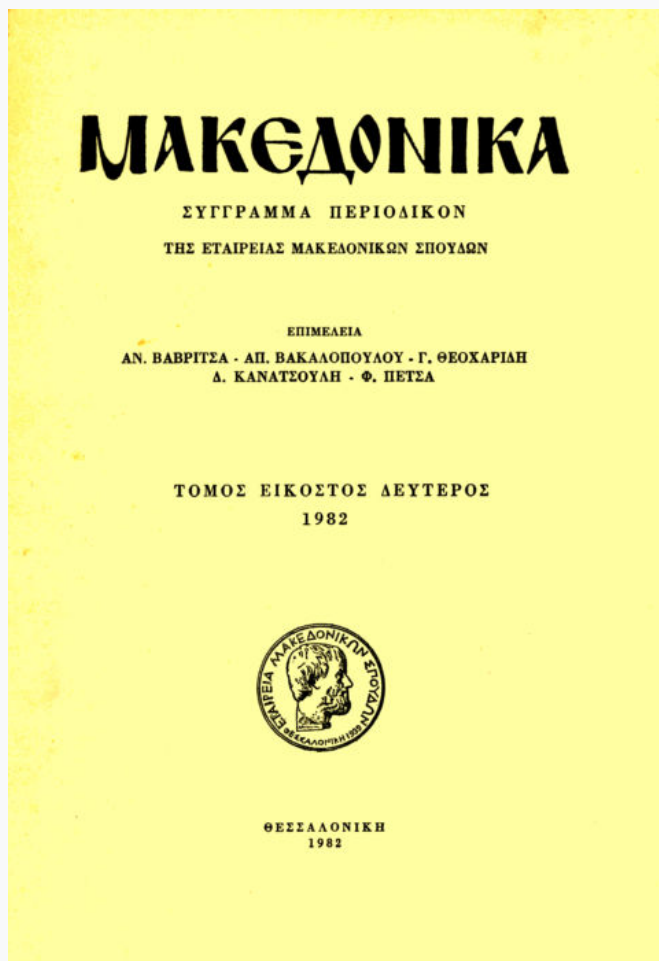

Μακεδονικά

Τόμ. 22, Αρ. 1 (1982)

Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς.
Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η
ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του

Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.544](https://doi.org/10.12681/makedonika.544)

Copyright © 2014, Χρίστος Κ. Αναστασόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αναστασόπουλος Χ. Κ. (1982). Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς. Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του. *Μακεδονικά*, 22(1), 525–526.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.544>

τικότητα τοῦ σ., τὸν καλὸ χειρισμὸ τοῦ δημοτικοῦ λόγου σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ διαστρεβλώνεται ἐπικίνδυνα, τὴν ἐξοικείωσή του μὲ τὴν ἐρευνητικὴ τῶν πηγῶν. Ἐχομε ἔτσι λοιπὸν μιὰν εὐπρόσδεκτη συμβολὴ στὴ Γραμματολογία μας καὶ στὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν μὲ τὴν ἀποκάλυψη μιᾶς παραμελημένης πτυχῆς τῆς ἱστορίας τῆς παιδείας μας ποὺ συνιστᾷ ἡ ἀναγεννητικὴ αὐτὴ περίοδος τοῦ προ-διαφωτισμοῦ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄποστολου Ε. Βακαλοπούλου, Ἑμμανουὴλ Παπᾶς. Ἀρχηγὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἱστορία καὶ τὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειάς του, Θεσσαλονικὴ 1981, 80, σελ. 268.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ εὐρήματα στὴ Βεργίνα, ἀλλὰ καὶ στὸ Δίς, στὴν Πέλλα, στὴ Σίνδο καὶ ἄλλου, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου στρέφεται ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὴν ἀρχαία Μακεδονία, ὅπου δεσπάζουν οἱ μορφές τοῦ Φιλίππου Β' καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· παίρνοντας ἀπὸ τότε οἱ Μακεδόνες στὰ χέρια τους τὶς τύχες τοῦ ἑλληνισμοῦ, σφράγισαν διαδοχικὰ τὴν ἱστορία του σ' ὅλες τὶς περιόδους τῆς. Δὲ λησμονοῦμε τὴν προσφορὰ τῶν Μακεδόνων κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους καὶ τὴ σωτήρια δρᾶση τους κατὰ τὴ βυζαντινὴ περίοδο, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξαν μικρότερης σημασίας καὶ ἀξίας οἱ ἀγῶνες τους καὶ ἀργότερα, ὅταν, ὑπόδουλοι καὶ αὐτοί, προμαχούσαν γιὰ νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τόσους κινδύνους, ὥσπου συντέλεσαν στὴν ἀπελευθέρωση καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀκριτικοῦ μας χώρου καὶ στὴ γοργότερῃ ἀξιοποίησιν τοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1912. Ὅταν ἄρχισε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, ἀπάντησαν μὲ τὸ «παρὼν» πρῶτοι καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ προσέφεραν μεγάλες θυσίες στὸ βωμὸ τῆς Ἑλευθερίας. Ἡ μορφή τοῦ Ἑμ. Παπᾶ δεσπάζει τὸ 1821. Κατὰ τὸ μακεδονικὸ ἀγῶνα ἀργότερα ἔδρασαν μὲ τὴ βοήθεια καὶ Ἑλλήνων τοῦ Νότου οἱ Μακεδόνες καὶ ἀποσόβησαν ἐθνικοὺς κινδύνους. Ὁραῖοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες, περιμένουν τὸν ἀξιο ἱστορικὸ, ποὺ θὰ στηριχθεῖ στὸ πλοῦσιον ὑλικό, ἀλλὰ καὶ στὶς ζωντανὲς μνῆμες, γιὰ νὰ τοὺς παρουσιάσει μὲ μιὰ συνθετικὴ, τεκμηριωμένη καὶ ὁλοκληρωμένη ἱστορία. Τώρα σταματᾷ στὸ ἔργο, ποὺ μᾶς χάρισε ἔπειτα ἀπὸ ἐπιπλέονες ἐρευνες καὶ μελέτες ὁ ἱστορικὸς μας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ὁ καθηγητὴς κ. Ἄπ. Ε. Βακαλόπουλος. Τὸ περιεχόμενό του πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει κάθε Ἑλληνα, ἀλλὰ πιὸ πολὺ τοὺς Μακεδόνες καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔδρασε ὁ Ἑμ. Παπᾶς.

Τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἑμ. Παπᾶ καὶ τὰ παιδιά του, ἀπὸ τὸν Δ. Ὑψηλάντη, ἀπὸ Ὑδραίους, κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ κληρικοὺς τοῦ Ἀγ. Ὁρους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους Ἑλληνες. Ἡ ἀμεσότητα τῶν ἐπιστολογράφων μὲ τὰ φοβερά γεγονότα δημιουργεῖ ἐπιβλητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὅπου βαραίνει ἡ σκιά τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὴν ἀντιμάχονται ἡ πίστις, ὁ πόθος καὶ ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐλευθερία. Οἱ καιροὶ ἀνάγκαζαν καὶ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους νὰ προσέχουν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ σοβαρότητα.

Μὲ τὰ σπάνια προτερήματα καὶ τὶς θυσίες του ὁ Ἑμ. Παπᾶς ἐπιβλήθηκε σ' ὅλους ἀπόλυτα, ὅπως δείχνει ὁ μέχρι λατρείας θαυμασμός, ποὺ ἀποπνέουν ὅλα τὰ ἔγγραφα. Κι ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε πολλὰ γράμματα, ἀλλὰ πρόκοψε χάρι στὶς σπάνιες ἀρετές του κι ὁ ἐνθέρμος πατριωτισμὸς τοῦ ὑπαγόρευσε νὰ θυσιάσει τὰ πάντα γιὰ τὴν πατρίδα. Ἡ πολὺ μικρὴ ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ ἄλλες ἀρετές τῶν ἐπιστολογράφων μᾶς κάνουν νὰ παραβλέπουμε

τίς ἀδυναμίες τοῦ ἀρχαῖσμου τῆς γλώσσας σ' αὐτὰ τὰ κείμενα.

Τέτοιο ὑλικό, πού βρίσκεται σέ διάφορα ἀρχεῖα καί ἄλλου, μέ κίνδυνο μάλιστα νά καταστραφεῖ, εἶναι ἔθνικο-κεφάλαιο καί δέν ἀρκεῖ ὁ ζήλος τῶν λίγων ἐρευνητῶν γιά τήν ἀξιοποίησή του· χρειάζεται καί ἡ συμπαράσταση τῆς Πολιτείας μέ μιᾶ συντονισμένη προσπάθεια, γιά τήν προστασία αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ, καί ἡ παροχή διευκολύνσεων σέ ἀξιόους ἐπιστήμονες, πού δέ μᾶς λείπουν. Τά κενά τῶν ἱστοριῶν μας θά συμπληρώνονται ἀπό πρῶτο χέρι μέ τήν ὕλη αὐτῶν τῶν ἀρχείων καί θά γίνονται καί ἄλλες διορθώσεις.

Ὅσο γιά τόν κ. Βακαλόπουλο, πού συνεχίζει ἀκαταπόνητος ἓνα τεράστιο ἔργο, δέιχνει καί σ' αὐτή τήν ἐργασία τίς γνωστές ἀρετές του. Μέ τήν πανοπλία τῆς καταρτίσεώς του ἐξιχνιάζει τὸ καθεστὶ μέ τὴ μεγαλύτερη ὑπομονή καί προσοχή, προσεγγίζοντας τὸ πρῶτα ἀπ' ὅλα μέ ἀγάπη· γι' αὐτὸ καί τὸ κάνει αἶμα καὶ πνοή του καί τὸ παρουσιάζει μέ τόση ἀνέση καί μέ τὸν πιὸ εὐχάριστο τρόπο. Θετικὸς καί πλήρης στὶς τεκμηριώσεις του δέν παραλείπει τίποτα, τὸ οὐσιαστικό, οὔτε προσθέτει κάτι, πού δέ θά πείραζε, ἂν τὸ παρέλειπε. Κλασικὸς στοὺς ἐκφραστικoὺς τρόπους του θέλγει μέ τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴ σαφηνεία του, μέ τὴ ζωτικότητα καί τίς κινήσεις του πάντοτε στὸ ἴδιο ὕψος ἐπίπεδο. Μᾶς πείθει γιὰ ὅλα, γιὰτί, πλησιάζοντας πρόσωπα καί πράγματα μέ τόση ἀγάπη, ἀφήνει καί μᾶς μιλοῦν τὰ ἴδια γιά τήν πραγματικὴ κατάστασή τους. Πρόκειται γιά μιᾶ ἀντικαμενικὴ θεώρησι, πού δέν ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἰδεολογικὰς προκαταλήψεις ἢ μεθοδολογικὰς ἀδυναμίες. Χαίρεται ὁ ἴδιος τὴ δουλειά του καί μεταδίδει αὐτὴ τὴ χαρὰ καί στὸν ἀναγνώστη· κι ἐνῶ ἀνασπρέφεται στὸ παρελθόν, ἔχουμε τὴν αἴσθησι ὅτι κινούμεστε σ' ἓνα παρὼν ὁλοζώντανο καί στρέφουμε τὰ βλέμματά μας πρὸς τὸ μέλλον μ' αἰσιοδοξία.

Τέλος, βλέπει σ' ὅλα τὰ ἔργα του τὸν ἐπιστήμονα, πού ἔχει δαμάσει καί χωνέψει τὸ ὑλικό του καί γι' αὐτὸ ἰσοροπεῖ μέ τὴν ἴδια τελειότητα τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ διατύπωσή του.

ΧΡΙΣΤΟΣ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κίττου Μακρῆ, Βήματα, ἑκδ. Κέδρος, Ἀθήνα 1979, σελ. 432.

Τὰ «Βήματα» τοῦ Κ. Μακρῆ δέν εἶναι μιᾶ πρωτοδημοσιευμένη δουλειά. Εἶναι μιᾶ ἐπανεκδόσι ἀρθρῶν πού ὁ μελετητὴς τους ἔχει ἤδη δημοσιεύσει σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, κύρια ὅμως στὴν ἐφημερίδα «Βήμα». Στὴ συλλογὴ αὐτὴ τῶν 90 ἀρθρῶν (τὸ πρῶτο δημοσιεύεται τὸ 1948 καί τὸ τελευταῖο τὸ 1978) ὁ Κ. Μακρῆς προσπαθεῖ νά ἐμβαθύνει στὰ προβλήματα πού θέτει ἡ μελέτὴ τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καί, γενικότερα, τοῦ λαικοῦ μας πολιτισμοῦ. Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἔργο μιᾶς ζωῆς, καθὼς συμβαδίζει μέ τίς προσπάθειες τοῦ ἴδιου τοῦ ἐρευνητῆ νά συλλέξει τὸ ὑλικό του—ἢ καλύτερα νά τὸ περισώσει—, νά τὸ γνωρίσει, νά ἐντοπίσει τὰ προβλήματά του καί νά προχωρήσει τελικὰ στὴν προσπάθειά του νά βρεῖ τὴ λύση τους. Προσπάθεια ξεχωριστή, ἂν λάβουμε ὑπόψη ὅτι ἡ μελέτὴ τῆς λαϊκῆς τέχνης εἶχε μείνει ἀρκετὸ καιρὸ παραμελημένη καί μόνο πρόσφατα θά μπορούσε νά λεχθεῖ ὅτι μπῆκαν οἱ βάσεις πού θά τὴ βοηθήσουν νά ξεφυῖ ἀπὸ τὸν ἐρασιτεχνισμό καί νά γίνῃ ἐπιστήμη. Ὁ Κ. Μακρῆς, μέ τὴν πολυτιμὴ του πείρα, συνέλεξε μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ του ἐπαφὴ τὸ ὑλικό τῆς ἐρευνᾶς του καί ἀναγένησε τοὺς δημιουργοὺς του μέ τὴ συνεχή του ἐνασχόληση μέ τὰ δημιουργήματα τοῦ λαικοῦ μας πολιτισμοῦ καί τοὺς ἐκφραστές του, ἀλλὰ κύρια μέ τὴν ἀγάπη καί τὸ σεβασμὸ πού τὰ ἀντιμετωπίζει. Καί δέ θά ἦταν ὑπερβολὴ νά λεχθεῖ ὅτι εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους, μαζί μέ τὴν Ἀγγελικὴ Χατζημιχα-